ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ιωάννης ΓΚΙΟΣΟΣ

Σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι να αναλύσει την έννοια του Ολυμπισμού, να ορίσει το αντικείμενο της Ολυμπιακής-Αθλητικής Παιδείας και να παρουσιάσει τα θεωρητικά μοντέλα πάνω στα οποία στηρίζεται η τελευταία.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα: Όταν θα έχετε μελετήσει αυτό το κεφάλαιο, θα μπορείτε να:

- Περιγράφετε το ιδεολογικό πλαίσιο των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων
- Απαριθμείτε τις αξίες του Ολυμπισμού
- Αναγνωρίζετε τους σκοπούς της Ολυμπιακής-Αθλητικής Παιδείας
- Συσχετίζετε τον Ολυμπισμό με την Ολυμπιακή-Αθλητική Παιδεία
- Κατονομάζετε τα θεωρητικά μοντέλα της Ολυμπιακής-Αθλητικής Παιδείας
- Αντιπαραθέτετε τα μοντέλα μεταξύ τους.

Εισαγωγικές παρατηρήσεις: Το κεφάλαιο χωρίζεται σε τρεις ενότητες. Στην πρώτη ενότητα αναλύεται ο Ολυμπισμός ως ιδεολογικό μοντέλο των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων. Στην επόμενη ενότητα γίνεται μια εννοιολογική προσέγγιση του όρου Ολυμπιακή-Αθλητική Παιδεία και μια ιστορική αναδρομή των προσπαθειών για την ανάπτυξη της εφαρμοσμένης Ολυμπιακής-Αθλητικής Παιδείας. Στην τρίτη και τελευταία ενότητα παρουσιάζονται τα θεωρητικά μοντέλα ηθικής ανάπτυξης και μάθησης που σχετίζονται με την Ολυμπιακή-Αθλητική Παιδεία.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Ολυμπισμός

Στο όνομα όλων των συμμετεχόντων, υπόσχομαι ότι θα λάβω μέρος σ' αυτούς τους Ολυμπιακούς Αγώνες με σεβασμό και τήρηση των κανόνων που τους διέπουν, με γνήσιο αθλητικό πνεύμα, για τη δόξα του αθλητισμού και την τιμή των ομάδων μας.

Ολυμπιακός όρκος των αθλητών

1.1. Έννοια και ορισμοί

Αν και η χρήση του όρου «Ολυμπισμός» (αλλά και των συναφών και συνήθως συνωνυμικά χρησιμοποιούμενων όρων «Ολυμπιακή Κίνηση», «ολυμπιακή ιδέα», «ολυμπιακό πνεύμα») είναι ευρέως διαδεδομένη, παρ' όλα αυτά σαφής και συγκεκριμένος ορισμός του δεν υπάρχει. Ανατρέχοντας στον Ολυμπιακό Καταστατικό Χάρτη, θα διαπιστώσει κανείς ότι οι αναφορές στον Ολυμπισμό παραθέτουν απλώς τη φύση του και το σκοπό του, αλλά όχι τον ορισμό του. Για παράδειγμα, αναφέρουν:

> Ο Ολυμπισμός είναι μια φιλοσοφία ζωής που εξαίρει και συνδυάζει σ' ένα ισορροπημένο σύνολο τις αρετές του σώματος, της θέλησης και του πνεύματος. Ο Ολυμπισμός προωθεί έναν τρόπο ζωής που στηρίζεται στη χαρά της προσπάθειας, στην εκπαιδευτική αξία του καλού παραδείγματος και στο σεβασμό των οικουμενικών θεμελιωδών ηθικών αρχών.[1]

Ή ακόμα:

> «Σκοπός της Ολυμπιακής Κίνησης είναι να συμβάλει στην οικοδόμηση ενός ειρηνικού και καλύτερου κόσμου, εκπαιδεύοντας τη νεολαία μέσω του αθλητισμού, που θα αναπτύσσεται χωρίς καμία διάκριση και σύμφωνα με το Ολυμπιακό πνεύμα, το οποίο στηρί-

1. Δεύτερη βασική αρχή Ολυμπιακού Καταστατικού Χάρτη, στο Νάσκου-Περράκη, Π., & Παναγιωτόπουλος, Δ., *Αθλητισμός και Φυσική Αγωγή*, Εκδόσεις Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1993, σ. 80.

ζεται στην αμοιβαία κατανόηση, τη φιλία, την αλληλεγγύη και το «καλώς αγωνίζεσθαι».[2]

1.2. Οι ορισμοί του Κουμπερτέν

Η έννοια του Ολυμπισμού καθιερώθηκε τον προηγούμενο αιώνα από τον ιδρυτή του σύγχρονου Ολυμπιακού κινήματος, το Γάλλο αριστοκράτη βαρόνο Πιέρ ντε Κουμπερτέν. Ο Κουμπερτέν γεννήθηκε στο Παρίσι το 1863 από πλούσια οικογένεια ευγενών, ιταλικής καταγωγής. Σπούδασε πολιτικές επιστήμες και, έχοντας απορρίψει την ιδέα στρατιωτικής καριέρας, που άρμοζε στην κοινωνική του θέση, αποφάσισε να ασχοληθεί με την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στη χώρα του, επηρεασμένος από την εκπαιδευτική πείρα του στην Αγγλία και τη Βόρεια Αμερική. Ο αθλητισμός ήταν τότε αναπόσπαστο εκπαιδευτικό στοιχείο στα αγγλικά σχολεία και αυτό εντυπωσίασε ιδιαίτερα τον Κουμπερτέν. Πολλοί υποστήριζαν μάλιστα εκείνη την εποχή ότι η αποτελεσματικότητα της αγγλικής πολεμικής μηχανής οφειλόταν στην αθλητική αγωγή που δινόταν στα αγγλικά σχολεία.

Ο Κουμπερτέν όμως, επηρεασμένος από την αρχαιοελληνική παράδοση (θεωρεί την αρχαία Ελλάδα ως πρότυπο σε θέματα παιδείας) και προσπαθώντας να συνδυάσει τον ελληνικό πολιτισμό με το χριστιανικό ήθος, προσδίδει μια άλλη διάσταση στη φυσική αγωγή και τον αθλητισμό ευρύτερα. Κατά τη γνώμη του, ο αθλητισμός δεν αποτελεί μόνο το πιο πρόσφορο, ταχύ και αποτελεσματικό μέσο διαμόρφωσης του ατόμου, μα και το πιο άμεσο όχημα επικοινωνίας, κατανόησης και ειρήνευσης των ανθρώπων.[3] Στις 25 Νοεμβρίου 1892 σε μία ομιλία του στη Σορβόννη στο Παρίσι με θέμα «Φυσική αγωγή στο σύγχρονο κόσμο» ανακοίνωσε την πρόθεσή του να αναβιώσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Το θέμα της αναβίωσης των Ολυμπιακών Αγώνων στη σύγχρονη εποχή δεν ήταν ιδέα του Κουμπερτέν. Από συστάσεως του νεοελληνικού κράτους, Έλληνες λόγιοι κατέβαλλαν προσπάθειες για την αναβίωσή τους. Η πλέον σοβαρή προσπάθεια εκδηλώνεται από τον Ε. Ζάππα και έχει ως αποτέλεσμα τη διοργάνωση τεσσάρων Ζάππειων Ολυμπιάδων, το 1859, το 1870, το 1875 και το 1889.[4] Δύο χρόνια αργότερα ιδρύεται η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή

2. Έκτη βασική αρχή Ολυμπιακού Καταστατικού Χάρτη, ό.π., σ. 81.
3. Durantez, C., *Pierre de Coubertin: Ο ανθρωπιστής*, Πρακτικά Τριακοστής Συνόδου Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας, Αρχαία Ολυμπία 1996, σ. 73.
4. Περισσότερα για τις προσπάθειες αναβίωσης των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων, βλ. Γιαννάκης, Θ., *Ζάππειες και σύγχρονες Ολυμπιάδες*, Αθήνα 1997.

και ανατίθεται στην Αθήνα η διεξαγωγή των πρώτων σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων.

Αναζητώντας πηγές που σχετίζονται με την εισαγωγή της έννοιας του Ολυμπισμού στα γραπτά κείμενα του Κουμπερτέν, φαίνεται ότι ο όρος δημιουργείται και εμφανίζεται προοδευτικά από το 1909 και ύστερα.[5] Ο Κουμπερτέν αναφέρεται σε ένα σύνολο προτάσεων-αξιών, ή αλλιώς σε μια ανθρωπιστική «ηθική». Ακριβής προσδιορισμός αυτών των αξιών δεν υπάρχει. Όμως στα κείμενα του Κουμπερτέν βρίσκουμε τις βασικές αξίες του φιλελευθερισμού του 19ου αιώνα και του φιλελεύθερου ανθρωπισμού, όπως την ισότητα, το σεβασμό για τους άλλους, τον ορθολογισμό, την κατανόηση, την αυτονομία και την υπεροχή.[6] Αργότερα προσδιορίζει τον Ολυμπισμό ως μια διανοητική κατάσταση που πηγάζει από τη διπλή λατρεία, αφενός της προσπάθειας (που την αντιλαμβάνεται ως μια προσπάθεια υπέρβασης) και αφετέρου της ευρυθμίας (που την αντιλαμβάνεται ως αγάπη του μέτρου).[7] Η πνευματική αυτή θέση βασίζεται σε πέντε σημεία:[8]

- Ενότητα νου και σώματος (ο ίδιος ο Κουμπερτέν μιλάει για σώμα, νου και χαρακτήρα)
- Ανάπτυξη ικανοτήτων
- Αμεροληψία
- Ευγενής άμιλλα
- Ειρήνη.

Το 1935, ο Κουμπερτέν στο άρθρο του *Οι φιλοσοφικές βάσεις του σύγχρονου Ολυμπισμού* ορίζει τα στοιχεία του Ολυμπισμού:

- Μια θρησκεία του αθλητισμού (Ο Κουμπερτέν προσπάθησε να συνδέσει τον αθλητισμό με τη θρησκεία στα πρότυπα της αρχαιοελληνικής παράδοσης χωρίς επιτυχία. Από αυτή την προσπάθεια έμειναν όμως τα τελετουργικά χαρακτηριστικά του Ολυμπισμού, που συνειδητά εισήγαγε ο Κουμπερτέν.)
- Μια αξιοκρατική αριστοκρατία, μια ελίτ
- Ιπποτισμός (εννοώντας τη συντροφικότητα και το συναγωνισμό)

---

5. Lardy, F., *Ο Ολυμπισμός στην αρχή και το τέλος του 20ού αιώνα*, Πρακτικά Εικοστής Ογδόου Συνόδου Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας, Αρχαία Ολυμπία 1988, σ. 57.
6. Parry, J., *Οι ηθικές και πολιτιστικές διαστάσεις του Ολυμπισμού και η εφαρμογή τους στην εκπαίδευση*, Πρακτικά Τριακοστής Συνόδου Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας, Αρχαία Ολυμπία 1994, σ. 205.
7. Ladry, F., *ό.π.*, σ. 56
8. Κατά το Γερμανό διανοητή Ommo Grupe (1997), βλ. σχετικά Parry, J., *Ηθικές πτυχές της Ολυμπιακής Ιδέας*, Πρακτικά 3ης Διεθνούς Συνόδου Εκπαιδευτικών και Στελεχών Ανώτατων Ιδρυμάτων Φυσικής Αγωγής, Αρχαία Ολυμπία 1997, σ. 4.

- Εκεχειρία
- Ρυθμός (εννοώντας τα τέσσερα χρόνια που μεσολαβούν ανάμεσα σε δύο διαδοχικές Ολυμπιάδες)
- Κάλλος
- Ειρήνη
- Ο ενήλικας άνδρας (για τον Κουμπερτέν οι Ολυμπιακοί Αγώνες πρέπει να αφορούν μόνο τους άνδρες).

1.3. Οι ορισμοί των επιγόνων του Κουμπερτέν

Η ασάφεια γύρω από τον ορισμό του Ολυμπισμού, που αφήνει ο Κουμπερτέν, συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας. Το 1981 στο Ολυμπιακό Συνέδριο του Μπάντεν-Μπάντεν γίνεται εκτενής συζήτηση και υποβάλλονται προτάσεις για έναν ορισμό του Ολυμπισμού. Καμία όμως δεν περιλαμβάνεται στον Ολυμπιακό Καταστατικό Χάρτη. Απ' αυτές ξεχωρίζουν αυτή του μέλους της ΔΟΕ R. Calfner, που ορίζει τον Ολυμπισμό ως τον αθλητισμό στην υπηρεσία του ανθρώπου, όπου και αν βρίσκεται.[9]

Στη Γερμανία, ο διανοητής Ommo Grupe επαναφέρει τη συζήτηση του Ολυμπισμού γύρω από τα θέματα των αξιών και διακρίνει ορισμένες βασικές αρχές από τις οποίες πηγάζουν οι αξίες:

- Η αρχή της σωματικής και πνευματικής αρμονίας, που στοχεύει στην αρμονική εξέλιξη του ατόμου, απορρίπτοντας τη μονόπλευρη σωματική άσκηση
- Η ιδέα της «αυτοεξέλιξης» και «αυτοολοκλήρωσης» μέσα από υψηλές επιδόσεις, που επιδιώκει την ολοκλήρωση της προσωπικότητας, το δρόμο για έναν καλύτερο εαυτό
- Η ιδέα του ερασιτεχνισμού, που ο Grupe ερμηνεύει ως μορφή αυτοπειθαρχίας, ως έκκληση για «αθλητική συνείδηση», η οποία προστατεύει τον αθλητή από τη «μανία της νίκης», από το να θέλει να είναι «μονομάχος στον ιππόδρομο»
- Η εθελοντική υπακοή σε κανόνες και ηθικές αρχές, η αποδοχή του «καλώς αγωνίζεσθαι» και η «απόρριψη αδικαιολόγητων πλεονεκτημάτων».[10]

---

9. Lekarska, N., *Ολυμπισμός: αξίες και ξεπερασμένα στοιχεία,* Πρακτικά Εικοστής Έκτης Συνόδου Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας, Αρχαία Ολυμπία 1996, σ. 81.
10. Gessman, R., *Η έννοια του καλώς αγωνίζεσθαι στην ολυμπιακή εκπαίδευση και η εφαρμογή της στα σχολεία,* Πρακτικά 1ης Κοινής Διεθνούς Συνόδου για Εκπαιδευτικούς και Υπεύθυνους Ανώτατων Ιδρυμάτων Φυσικής Αγωγής, Αρχαία Ολυμπία 1993, σ. 2.

Ο Ολυμπιονίκης και διανοητής Hans Lenk αναφέρεται σε πάνω από τριάντα ολυμπιακούς στόχους και αξίες, όπως:

- Τη δημιουργία μιας αθλητικής ελίτ
- Την ευγενή άμιλλα
- Τον αγώνα
- Τον εορταστικό, καλλιτεχνικό και πνευματικό σχεδιασμό των αγώνων
- Την ιδέα της εκεχειρίας
- Τον ερασιτεχνισμό
- Την κατάργηση όλων των πολιτιστικών, φυλετικών, εθνικών, θρησκευτικών πολιτικών και κοινωνικών διακρίσεων και φραγμών
- Την ειρήνη
- Τη συμμετοχή.[11]

Συνοψίζοντας, ο Ολυμπισμός προσεγγίζεται από διάφορους μελετητές ως:

- Μια ιδεολογία (με την έννοια ενός συστήματος ιδεών) παιδαγωγικού, κοινωνικού και πολιτικού χαρακτήρα, η οποία σχετίζεται με μια μυστικιστική θεωρία (με την έννοια της θερμής πίστης και αφοσίωσης σε ένα σύνολο πρακτικών και κανόνων) και στηρίζεται σε έναν κώδικα αθλητικής ηθικής
- Μια ηθική
- Ένα σφαιρικό σύστημα για τη διάπλαση του ανθρώπου
- Ένα ολοκληρωμένο σύστημα παιδείας.[12]

1.4. Κριτική επισκόπηση

Από τα παραπάνω βλέπουμε ότι υπάρχει ένα ευρύ φάσμα εννοιών που αποδίδονται στον όρο «Ολυμπισμός», καθώς και μια ασάφεια γύρω απ' αυτόν. Οι αίτιες του φαινομένου είναι οι παρακάτω:

- Ο Ολυμπισμός είναι ένας νεολογισμός που δημιουργήθηκε και εισήχθη από τον Κουμπερτέν προοδευτικά
- Ο Κουμπερτέν χρησιμοποίησε την έννοια του Ολυμπισμού με δύο διαφορετικούς τρόπους

11. Parry, J., *Ηθικές πτυχές της Ολυμπιακής Ιδέας*, Πρακτικά 3ης Διεθνούς Συνόδου Εκπαιδευτικών και Στελεχών Ανώτατων Ιδρυμάτων Φυσικής Αγωγής, Αρχαία Ολυμπία 1997, σελ. 3.
12. Από τον πίνακα των στοιχείων του F. Landry που σχετίζονται με τον Ολυμπισμό, βλ. σχετικά Ladry, F., *ό.π.*, σ. 60.

- Ο όρος δεν περιγράφεται ούτε καθορίζεται στον Ολυμπιακό Καταστατικό Χάρτη
- Δεν υπάρχει επαρκής επιστημονική έρευνα γύρω από το θέμα.

Πέρα όμως από αυτές τις ιστορικές κατά βάση αιτίες, υπάρχει μια εγγενής προβληματική στον ορισμό της έννοιας του Ολυμπισμού. Αυτή σχετίζεται με το γεγονός ότι κάθε έννοια, είτε αφορά «πλαίσιο αξιών» είτε «διανοητική κατάσταση», νοηματοδοτείται μέσα στα πλαίσια της κοινωνίας που τη «δημιουργεί». Με άλλα λόγια, η έννοια προσδιορίζεται και ετεροκαθορίζεται από την κοινωνία που τη γέννησε. Με βάση αυτό, ο Ολυμπισμός γεννήθηκε από το βαρόνο Κουμπερτέν, ο οποίος, ως γνήσιο τέκνο του φιλελεύθερου καπιταλισμού του 19ου αιώνα, μετέφερε σ' αυτόν βασικές αξίες της εποχής του, όπως αυτή του ερασιτεχνισμού. Μέχρι και τη δεκαετία του 1980, ο ερασιτεχνισμός διατηρείται ως βασική ολυμπιακή αξία (έστω και με τη μυωπική αντιμετώπιση των αθλητών των χωρών του υπαρκτού σοσιαλισμού, που μόνο ερασιτέχνες δε θεωρούνται). Για παράδειγμα, οι απόψεις του τότε Πρόεδρου της ΔΟΕ Avery Brundage είναι:

> Ο πρώτος και ο πιο σημαντικός από τους κανόνες είναι, για ευνόητους λόγους, ότι οι Αγώνες πρέπει να είναι ερασιτεχνικοί. Δεν είναι μία εμπορική επιχείρηση, και κανείς οργανωτής, διευθυντής, προπονητής, συμμετέχον άτομο ή κράτος δεν επιτρέπεται να τους χρησιμοποιεί για εξασφάλιση οικονομικού κέρδους.[13]

Πόσο αλήθεια παράξενα ηχούν αυτά τα λόγια στις μέρες μας, που αυτή η αρχή αντικαταστάθηκε από το άρθρο για τη φίλαθλη ιδιότητα. Δεν είναι όμως μόνο ο ερασιτεχνισμός που αναιρείται ως αξία από το Ολυμπιακό Κίνημα. Ο Κουμπερτέν πίστευε ότι οι γυναίκες δεν έχουν καμία θέση στο Ολυμπιακό Κίνημα και στους Ολυμπιακούς Αγώνες: «Προσωπικά δεν εγκρίνω τη συμμετοχή των γυναικών σε δημόσιους αγώνες. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι θα πρέπει να απέχουν από την άσκηση διαφόρων αθλημάτων, αρκεί βέβαια να μη γίνονται δημόσιο θέαμα. Στους Ολυμπιακούς Αγώνες, όπως και στην αρχαιότητα, ο πρωταρχικός τους ρόλος πρέπει να είναι η στέψη των νικητών».[14]

Οι απόψεις όμως αυτές έχουν κατά πολύ ξεπεραστεί στις μέρες μας.

---

13. Parry, J., *Ηθικές πτυχές της Ολυμπιακής Ιδέας*, Πρακτικά 3ης Διεθνούς Συνόδου Εκπαιδευτικών και Στελεχών Ανώτατων Ιδρυμάτων Φυσικής Αγωγής, Αρχαία Ολυμπία 1997, σ. 8.
14. Απόσπασμα από το άρθρο του *Οι φιλοσοφικές βάσεις του σύγχρονου Ολυμπισμού*· βλ. Parry, J., *ό.π.*, σ. 7.

Εκτός όμως από τις περιπτώσεις αναίρεσης κάποιων αξιών, έχουμε και περιπτώσεις ασάφειας της έννοιας των αξιών. Μια τέτοια περίπτωση αποτελεί το fair play, που προσεγγίζεται θεωρητικά με έξι διαφορετικούς τρόπους:

- το fair play ως το «πανέρι των αρετών»[15]
- το fair play ως «παιχνίδι»[16]
- το fair play ως «δίκαιος ανταγωνισμός»[17]
- το fair play ως «σεβασμός στους κανόνες»[18]
- το fair play ως «συμβόλαιο ή συμφωνία»[19]
- το fair play ως «σεβασμός προς το παιχνίδι».[20]

Στην πρώτη προσέγγιση το fair play εκλαμβάνεται ως η εφαρμογή κάποιων βασικών ηθικών αρχών που εφαρμόζονται στο αθλητισμό και οι οποίες πηγάζουν από συγκεκριμένες «αρετές» που πρέπει να έχει ο αθλητής ή η αθλήτρια. Στη δεύτερη προσέγγιση το κρίσιμο στοιχείο της ανάλυσης εντοπίζεται στη διαφορά των σπορ όταν αυτά εκλαμβάνονται ως «παιχνίδι» και όταν αυτά εκλαμβάνονται ως «ανταγωνισμός». Έτσι, το fair play εμφανίζεται στα σπορ μόνο όταν αυτά διεξάγονται ως «παιχνίδι» και όχι ως ανταγωνισμός. Η τρίτη προσέγγιση θεωρεί το fair play ως την απουσία της «κλεψιάς» στο παιχνίδι και ως τέτοια προσπαθεί και να την ορίσει. Η τέταρτη προσέγγιση ορίζει το fair play ως το σεβασμό προς τους όρους του παιχνιδιού, ενώ η πέμπτη το ορίζει ως τη «συμφωνία» των αθλητών να παίξουν με βάση τους κανόνες του παιχνιδιού. Τέλος, η έκτη προσέγγιση θεωρεί το fair play ως το σεβασμό προς το «παιχνίδι», καθορίζοντας μια σειρά από στοιχεία (όπως εσωτερικά και εξωτερικά κίνητρα του αθλητή, πρακτική, ενδιαφέροντα κ.ά.) που το προσδιορίζουν ως τέτοιο.

Έτσι, μπορούμε να πούμε ότι το fair play υπονοεί την αποφυγή της «πάση θυσία και με κάθε σκοπό επιδίωξης της νίκης» και παραπέμπει σε έναν κώδικα συμπεριφοράς των αντιπάλων μέσα στον αγώνα, ανεξάρτητα αν αυτός πηγάζει από τις «αρετές» των αθλητών (πρώτη προσέγγιση) ή από την ίδια τη φύση των αθλημάτων (δεύτερη, τέταρτη και έκτη προσέγγιση) ή από τους κανόνες του παιχνιδιού (τρίτη και πέμπτη προσέγγιση).

---

15. Bredemeir, B., & Shields, D., «Character Development and Physical Activity», *Champaign II Human Kinetics,* 1994.
16. Keating, J., «Sportsmanship as Moral Category», in *Philosophic Inquiry in Sport,* W. Morgan and K. Meier *Champaign II Human Kinetics,* 1988, 241-250.
17. Pearson, K., «Deception, Sportsmanship and Ethics», in *Philosophic Inquiry in Sport,* W. Morgan and K. Meier *Champaign II Human Kinetics,* 1988, 263-266.
18. Suits, B., «Words on Play», *Journal of Philosophy of Sport,* 4, 117-131.
19. Butcher, R., & Schneider, A., «Fair Play as Respect for the Game», *Journal of Philosophy of Sport,* 25, 7-8.
20. *ό.π.*, 1-22.

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι ο Ολυμπισμός είναι μια δυναμική έννοια, που εξελίσσεται και αλλάζει ανάλογα με τις αλλαγές που συντελούνται στο κοινωνικό επίπεδο. Άρα, ένας σαφής και ξεκάθαρος ορισμός του θα είχε αναγκαστικά ημερομηνία λήξεως. Με βάση τα παραπάνω, η ασάφεια του όρου που κληροδότησε στις επερχόμενες γενιές ο Κουμπερτέν είναι πλεονέκτημα, ή τουλάχιστον ορθή θεώρηση των πραγμάτων. Ο κοινωνικός όμως προσδιορισμός της έννοιας του Ολυμπισμού γεννά την ανάγκη για συνεχή θεωρητική επεξεργασία του όρου. Η θεωρητική αυτή μελέτη πρέπει να γίνεται μέσα στο πλαίσιο της φιλοσοφίας. Όπως αναφέρει ο Jim Parry, «ο Ολυμπισμός είναι πάνω απ' όλα μια φιλοσοφική ανθρωπολογία».[21] Ο όρος «φιλοσοφική ανθρωπολογία» είναι δημιούργημα του 19ου αιώνα. Αναφέρεται για πρώτη φορά από τον T. Fries (1733-1843), όμως εξελίσσεται σε ειδικό κλάδο της φιλοσοφίας τον 20ό αιώνα.[22] Η φιλοσοφική ανθρωπολογία είναι μια θεωρία για το ανθρώπινο ον, μια θεωρία για την ανθρώπινη φύση. Θέτει το πρόβλημα της ουσίας του ανθρώπινου όντος και ζητά να βρει τα κύρια γνωρίσματα του είναι του. Η βασική θέση της φιλοσοφικής ανθρωπολογίας υποστηρίζει ότι το είναι του ανθρώπου (με απλά λόγια μπορούμε να κατανοήσουμε ως «είναι» την πνευματική μορφή) μεταβάλλεται με το χρόνο και από τη γνώση. Έτσι, ο άνθρωπος παραμένει κάτω από διαρκή διαμόρφωση. Γι' αυτόν το λόγο η φιλοσοφική ανθρωπολογία ψάχνει το ιδανικό είναι. Αντίστοιχα, η φιλοσοφική ανθρωπολογία του Ολυμπισμού ψάχνει για τον ιδανικό αθλητή και, με αυτή την έννοια, προωθεί τα ιδανικά:

- της αρμονικής ανθρώπινης ανάπτυξης,
- για την επίτευξη της τελειότητας,
- μέσω προσπαθειών στο πλαίσιο μιας ανταγωνιστικής αθλητικής δραστηριότητας,
- κάτω από συνθήκες αμοιβαίου σεβασμού, δικαιοσύνης, αμεροληψίας και ισότητας,
- με στόχο τη δημιουργία μόνιμων ανθρώπινων σχέσεων φιλίας,
- διεθνών σχέσεων ειρήνης, ανεκτικότητας και κατανόησης,
- και πολιτιστικών συμμαχιών με την τέχνη.[23]

21. Parry, J., *Ηθικές πτυχές της Ολυμπιακής Ιδέας*, σ. 9.
22. Θεοδωρακόπουλος, Ι., *Εισαγωγή στη Φιλοσοφία*, τόμος Β΄, Αθήνα 1974, σ. 1.
23. Parry, J., *Ηθικές πτυχές της Ολυμπιακής Ιδέας*, σ. 12.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Θεώρηση Ολυμπιακής-Αθλητικής Παιδείας

Ο σοβαρός αθλητισμός δεν έχει καμία σχέση με το fair play. Συνδέεται με μίσος, ζήλια, έπαρση, περιφρόνηση των κανόνων και σαδιστική ευχαρίστηση από την παρακολούθηση της βίας. Με άλλα λόγια είναι πόλεμος χωρίς πυροβολισμούς.

George Orwell

2.1. Ολυμπιακή-Αθλητική Παιδεία: μια πρώτη προσπάθεια οριοθέτησης του αντικείμενου

Εννοιολογικά, ο όρος παιδεία παραπέμπει συνήθως σε ένα οργανωμένο σύστημα γνώσεων, δεξιοτήτων, τρόπων που συναισθάνεται σκέφτεται και ενεργεί το παιδί, αλλά και των διαθέσεων και προσανατολισμών-στάσεών του που αξιολογούνται θετικά.

Υπάρχουν ποικίλες χρήσεις του όρου. Μεταξύ αυτών και συναφείς με το παρόν κείμενο είναι αυτές στις οποίες γίνεται αναφορά σε άτομα, και ειδικότερα:

- Όταν το κύριο στοιχείο της παιδείας είναι ο τρόπος που συναισθάνεται σκέφτεται και ενεργεί το παιδί, αλλά και των διαθέσεων και προσανατολισμών-στάσεών του. Στην περίπτωση αυτή λέμε, για παράδειγμα, ότι κάποιος έχει «παιδεία», υπονοώντας συνήθως ότι έχει «καλούς» τρόπους συμπεριφοράς. Με αυτή την έννοια, η παιδεία δε σχετίζεται με το μορφωτικό επίπεδο, αλλά είναι ταυτόσημη με την καλλιέργεια.
- Όταν τα κύρια στοιχεία της παιδείας είναι οι γνώσεις ή οι δεξιότητες ή και τα δύο μαζί. Σε αυτή την περίπτωση λέμε, για παράδειγμα, ότι κάποιος έχει «μουσική παιδεία» ή «κλασική παιδεία», υπονοώντας ένα σύνολο γνώσεων και δεξιοτήτων, για το πρώτο παράδειγμα, ή ένα σύνολο γνώσεων, για το δεύτερο παράδειγμα. Η παιδεία με αυτή την έννοια συσχετίζεται με τη μόρφωση.

Η Ολυμπιακή-Αθλητική Παιδεία είναι ένας σύγχρονος, σχετικά αδόκιμος όρος και δεν υπάρχει ταυτότητα απόψεων για το εννοιολογικό του περιεχόμενο. Σε γενικές γραμμές μπορούμε να πούμε ότι πρόκειται για τις οργανωμένες γνώ-

σεις, δεξιότητες, τρόπους που σκέφτεται και ενεργεί κάποιος, αλλά και τις διαθέσεις, προσανατολισμούς-στάσεις και αξίες που εκπορεύονται από τον Ολυμπισμό. Θα δούμε παρακάτω ότι η Ολυμπιακή-Αθλητική Παιδεία νοείται και ως καλλιέργεια (απόκτηση δηλαδή στάσεων και συμπεριφορών) και ως μόρφωση (απόκτηση δηλαδή γνώσεων και δεξιοτήτων).

2.2. Ιστορική αναδρομή

Η έννοια της Ολυμπιακής Παιδείας είναι σύμφυτη με την ανάπτυξη του σύγχρονου Ολυμπιακού Κινήματος. Ο βαρόνος Πιέρ ντε Κουμπερτέν, ο άνθρωπος που επεξεργάστηκε το ιδεολογικό πλαίσιο των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων, αντιλαμβάνεται τον Ολυμπισμό ως μια φιλοσοφία ζωής με σαφή εκπαιδευτική αξία. Στη δεύτερη θεμελιώδη αρχή του Ολυμπιακού Καταστατικού Χάρτη διαβάζουμε:

> Ο Ολυμπισμός είναι φιλοσοφία ζωής που προωθεί και συνδυάζει σε αρμονικό σύνολο τις αρετές του σώματος και της ψυχής. Συνδέοντας τον αθλητισμό με τον πολιτισμό και την παιδεία, ο Ολυμπισμός προσπαθεί να δημιουργήσει έναν τρόπο ζωής που στηρίζεται στη χαρά της προσπάθειας, την εκπαιδευτική αξία του καλού παραδείγματος και το σεβασμό για οικουμενικές θεμελιώδεις ηθικές αξίες.

Ο Ολυμπιακός Χάρτης του 1991, αναφερόμενος στις Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές, στο κεφάλαιο 4, ορίζει τα καθήκοντά τους στον τομέα της Ολυμπιακής Παιδείας:

> Αποστολή των ΕΟΕ είναι να αναπτύσσουν και να προστατεύουν το Ολυμπιακό Κίνημα[...] να μεταφέρουν τις θεμελιώδεις αρχές του Ολυμπισμού σε εθνικό επίπεδο στο πλαίσιο της αθλητικής δραστηριότητας, να συμβάλλουν στη διάδοση του Ολυμπισμού στα προγράμματα σωματικής αγωγής και αθλητισμού των σχολείων και πανεπιστημίων[...] και να μεριμνούν για τη δημιουργία ιδρυμάτων αφιερωμένων στην Ολυμπιακή Παιδεία.[1]

Η μελέτη ωστόσο των θεμάτων του Ολυμπισμού δεν ξεκίνησε ταυτόχρονα με

1. Parry, J., *Οι ηθικές και πολιτιστικές διαστάσεις του Ολυμπισμού και η εφαρμογή του στην εκπαίδευση*, Τριακοστή Τέταρτη Σύνοδος Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας, Αρχαία Ολυμπία 1994, σ. 206.

την ίδρυση του σύγχρονου Ολυμπιακού Κινήματος. Δεν είναι τυχαίο ότι η Διεθνής Ολυμπιακή Ακαδημία, ο οργανισμός που ασχολείται με αυτά τα ζητήματα, ιδρύεται μόλις το 1961, εξήντα πέντε χρόνια από την αναβίωση των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων. Ακόμη όμως και τότε, η μελέτη του Ολυμπισμού παραμένει στο επίπεδο της θεωρητικής ενασχόλησης φιλοσοφικών και ιστορικών αναζητήσεων.

Από τα τέλη όμως της δεκαετίας του 1970, και κυρίως κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, το Παγκόσμιο Αθλητικό Κίνημα και το Ολυμπιακό Κίνημα περνούν τεράστια κρίση. Την περίοδο αυτή οξύνονται δύο μεγάλα προβλήματα του αθλητισμού, τα οποία και κλονίζουν την εικόνα του. Το πρώτο πρόβλημα σχετίζεται με την κλιμάκωση της βίας, μέσα και έξω από τους αγωνιστικούς χώρους. Ο «χουλιγκανισμός» γίνεται η μάστιγα των ποδοσφαιρικών, κυρίως, γηπέδων και φέρνει σε δύσκολη θέση τις παγκόσμιες αθλητικές αρχές. Το δεύτερο πρόβλημα αφορά την απάτη στον αθλητισμό και εκδηλώνεται με τη χρήση απαγορευμένων ουσιών (ντόπιγκ). Η συστηματική και με εθνική υποστήριξη χρησιμοποίηση ουσιών που παράνομα βελτιώνουν την απόδοση των αθλητών γίνεται κατά κόρον στο σύνολο σχεδόν των αθλημάτων του ολυμπιακού προγράμματος.

Παράλληλα με αυτά τα δύο μεγάλα προβλήματα του Παγκόσμιου Αθλητικού Κινήματος, το Ολυμπιακό Κίνημα αντιμετωπίζει το ίδιο διάστημα και δύο μεγάλα πολιτικά μποϊκοτάζ. Οι ΗΠΑ και κάποιοι σύμμαχοί τους από τη μια, η (πρώην) Σοβιετική Ένωση και κάποιοι σύμμαχοί της από την άλλη, μποϊκοτάρουν τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Μόσχας και του Λος Άντζελες αντίστοιχα. Έχει προηγηθεί δε ένα ακόμη σοκ για το Ολυμπιακό Κίνημα, η τρομοκρατική ενέργεια της παλαιστινιακής οργάνωσης του «Μαύρου Σεπτέμβρη» στο ολυμπιακό χωριό στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Μονάχου.

Απόρροια όλων αυτών ήταν η ανάπτυξη προβληματισμού γύρω από το Ολυμπιακό Κίνημα, η οποία έδωσε το έναυσμα για την επιστημονική έρευνα και μελέτη φαινομένων όπως η βία και το ντόπιγκ. Οι αθλητικοί ψυχολόγοι και οι καθηγητές φυσικής αγωγής παρουσιάζουν τότε ενδιαφέρουσες έρευνες σε σχέση με τη συμμετοχή στον αθλητισμό και τη βία ή τη δεοντολογία. Μερικά από τα πορίσματα αυτών των ερευνών είναι και τα παρακάτω:

- Φαίνεται ότι οι κανόνες και τα ήθη στον αθλητισμό (δηλαδή αυτά που τηρούνται κατά τη διάρκεια ενός αθλητικού αγώνα) αναστέλλουν τους κανονικούς κανόνες της ζωής (Bredemeier 1984, 1986, Hann 1988, Macintosh 1979, Polley 1987).[2]

2. Binder, D., *Η διδασκαλία του Fair Play στα σχολεία. Πρότυπο για πετυχημένη παιδαγωγική*, Πρακτικά 1ης Κοινής Διεθνούς Συνόδου για Εκπαιδευτικούς και Υπεύθυνους Ανώτατων Ιδρυμάτων Φυσικής Αγωγής, Αρχαία Ολυμπία 1993, σ. 4.

- Παρατηρείται αύξηση της επιθετικότητας σε συνδυασμό με τη συμμετοχή σε αγώνες ή σε αθλητικές δραστηριότητες (Bredemeier 1998).[3]
- Από παρατηρήσεις σε παιδιά της πέμπτης τάξης, διαπιστώνεται μια αντιστρόφως αρνητική σχέση ανάμεσα στη συστηματική συμμετοχή των νέων στον αθλητισμό και στην εξέλιξη της ηθικής τους σκέψης, δηλαδή τα παιδιά που ασχολούνταν σε μεγάλο βαθμό με αθλητικές δραστηριότητες παρουσίαζαν μικρότερη ωριμότητα της ηθικής σκέψης γύρω από υποθετικά διλήμματα του αθλητισμού (Romance 1984).[4]
- Διαπιστώνεται ότι η ηθική σκέψη των μπασκετμπολιστών του γυμνασίου βρίσκεται σε πολύ χαμηλότερα ηθικά επίπεδα από εκείνη των μη αθλητών (Bredemeier 1988).[5]
- Παρουσιάζεται το φαινόμενο οι γυναίκες να έχουν μεγαλύτερη τάση επιδοκιμασίας της συμπεριφοράς που είναι σύμφωνη με το fair play και να αποδίδουν λιγότερη σημασία στην «πάση θυσία νίκη» (Regnier 1984).[6]
- Οι μορφές κοινωνικών αλληλεπιδράσεων που καλλιεργούνται από τον αθλητισμό που δημιουργεί επαφές υψηλού επιπέδου ίσως να μη βοηθούν ή ίσως ακόμη και να εμποδίζουν την ηθική εξέλιξη (Bredemeier 1998).[7]

Όλες αυτές οι έρευνες έδειξαν με τρόπο σαφή ότι η ενασχόληση με τον αθλητισμό δεν προάγει τις αξίες της εντιμότητας και του fair play. Το αντίθετο μάλιστα, η συμμετοχή στο αθλητισμό μπορεί να ενθαρρύνει μια επιθετική και εγωκεντρική νοοτροπία.

Η εποχή του εφησυχασμού για τον αθλητισμό έχει τελειώσει ανεπιστρεπτί. Το ερώτημα που τίθεται πλέον είναι αν ο αθλητισμός φτιάχνει από μόνος του ηθικούς ανθρώπους ή αν πρέπει να φτιάξουμε ηθικούς ανθρώπους που θα ασχοληθούν με τον αθλητισμό. Για παράδειγμα, ο Balley δε δέχεται την παραδοσιακή άποψη ότι οι αθλοπαιδιές προσφέρουν ένα ασφαλές μέσο για τη διδασκαλία αξιών.[8] Ισχυρίζεται δε ότι μπορεί κάποιος να παίξει αποτελεσματικά με τρόπο έντιμο, αλλά και με τρόπο ανήθικο. Αντίθετα, ο Aspen, αντιπαραθέτοντας τα δικά του επιχειρήματα, υποστηρίζει ότι οι θεμελιώδεις κανόνες των αγώνων ενσαρκώνουν ηθικές αξίες και ότι οι αγώνες από τη φύση τους είναι μια συνεργα-

3. *ό.π.*, σ. 4.
4. *ό.π.*, σ. 4.
5. *ό.π.*, σ. 5.
6. *ό.π.*, σ. 5.
7. *ό.π.*, σ. 5.
8. Parry, J., *Η ευγενής άμιλλα στον Αθλητισμό*, Πρακτικά 1ης Κοινής Διεθνούς Συνόδου για Εκπαιδευτικούς και Υπεύθυνους Ανώτατων Ιδρυμάτων Φυσικής Αγωγής, Αρχαία Ολυμπία 1993, σ. 5.

τική προσπάθεια, που, για το λόγο αυτό, προσφέρουν ευκαιρίες για εκμάθηση αξιών. Τέλος, ο Parry δέχεται ότι οι αγώνες βασίζονται εν μέρει σε αξίες, αλλά αυτό δεν εξασφαλίζει ότι θα διεξάγονται ηθικά. Η προσπάθεια λοιπόν για διδασκαλία αξιών είναι απαραίτητη στο χώρο του αθλητισμού.

Η κινητοποίηση του Παγκόσμιου Αθλητικού Κινήματος εκδηλώνεται σε εθνικό επίπεδο στα τέλη της δεκαετίας του 1980, με την ίδρυση επιτροπών fair play ή άλλων αντίστοιχων κινήσεων, που στοχεύουν στη μελέτη και εφαρμογή προγραμμάτων Αθλητικής Παιδείας στα σχολεία και στους αθλητικούς χώρους. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, η Ολυμπιακή-Αθλητική Παιδεία γίνεται ιστορική αναγκαιότητα. Το πρώτο παγκόσμιο συνέδριο, ωστόσο, με θέμα την εισαγωγή της Ολυμπιακής-Αθλητικής Παιδείας στα σχολεία έγινε στην Ελλάδα (Καλάβρυτα) μόλις το 1997.

2.3. Σκοπός και στόχοι

Από την ιστορική αναδρομή είδαμε ότι υπάρχουν δύο προσανατολισμοί γύρω από τα θέματα της Ολυμπιακής Παιδείας. Με βάση τον πρώτο και παλιότερο προσανατολισμό, η Ολυμπιακή Παιδεία ασχολείται κυρίως με ιστορικά και φιλοσοφικά θέματα του Ολυμπισμού. Στην ουσία της, η άποψη αυτή θέλει τη θεωρητική διερεύνηση του Ολυμπισμού. Είναι γεγονός ότι η έννοια του Ολυμπισμού είναι ένας σύγχρονος όρος, που χρειάζεται θεωρητική έρευνα και θεμελίωση. Από την άλλη, ο προσανατολισμός αυτός είναι περιορισμένος και δε συνδέεται με τα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσει το σύγχρονο Αθλητικό και Ολυμπιακό Κίνημα.

Ο δεύτερος προσανατολισμός, επηρεασμένος και από τη σύγχρονη προβληματική, θέλει την Ολυμπιακή-Αθλητική Παιδεία συνδεδεμένη με τις γνώσεις αναφορικά με τα διάφορα αθλήματα που υπάρχουν, τη φυσική αγωγή γενικότερα και τη διατήρηση και ενίσχυση της υγείας. Η άποψη αυτή είναι σαφώς ευρύτερη της πρώτης, σε βαθμό όμως που μπορεί να ταυτιστεί με τη φυσική αγωγή. Επίσης, με έναν έμμεσο τρόπο, ασχολείται και με τη διαμόρφωση των τρόπων που συναισθάνεται, σκέφτεται και ενεργεί το παιδί, αλλά και των διαθέσεων και προσανατολισμών-στάσεών του, μεταφέροντας γνώσεις γύρω από θέματα ενίσχυσης υγείας με τη διά βίου άσκηση.

Είναι όμως γεγονός ότι και οι δύο προσανατολισμοί δίνουν έμφαση κυρίως στις γνώσεις και πολύ λίγο ή καθόλου στις στάσεις. Όταν δώσαμε όμως έναν πρώτο ορισμό για την Ολυμπιακή-Αθλητική Παιδεία, καθορίσαμε ότι πρόκειται

για τις οργανωμένες γνώσεις, δεξιότητες και τρόπους που συναισθάνεται, σκέφτεται και ενεργεί το παιδί, αλλά και των διαθέσεων και προσανατολισμών-στάσεών του που εκπορεύονται από τον Ολυμπισμό. Τονίσαμε δε ότι πρέπει να δημιουργήσουμε ηθικούς ανθρώπους που θα ασχοληθούν με τον αθλητισμό. Πρέπει λοιπόν η Ολυμπιακή-Αθλητική Παιδεία να προσανατολιστεί και προς την κατεύθυνση της εκπαίδευσης σε θέματα ηθικής.

Θα μπορούσε βέβαια κάποιος να ισχυριστεί ότι οι δύο προσανατολισμοί είναι συμπληρωματικοί μεταξύ τους και ότι μέσα στα πλαίσια των καινούριων αναγκών (ηθική εκπαίδευση) αποκτούν νέες προεκτάσεις. Πώς όμως μπορούμε να μιλήσουμε για ηθικές αξίες στον αθλητισμό, όπως για παράδειγμα το fair play, και να τις διδάξουμε, αν δεν έχουμε μελετήσει θεωρητικά τα κοινωνικά συμφραζόμενα αυτής της αξίας (παρεπόμενες κοινωνικές αξίες, κοινωνικοοικονομικές παράμετροι κ.ά.).

Σύμφωνα λοιπόν με αυτά, θα μπορούμε να ορίσουμε ως σκοπό της Ολυμπιακής-Αθλητικής Παιδείας:

- Τη διερεύνηση των αξιών που εκπορεύονται από το Ολυμπιακό Κίνημα
- Τη μύηση των νέων σ' αυτές τις αξίες.

Μπορούμε επίσης να εξειδικεύσουμε αυτόν το σκοπό στους παρακάτω στόχους:

Στο επίπεδο γνώσεων

- Ιστορία αρχαίων και σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων
- Ιστορία Ολυμπιακού Κινήματος
- Επίδραση του αθλητισμού στην αισθητική
- Επίδραση του αθλητισμού στη διαπολιτισμική επικοινωνία
- Φιλοσοφία Ολυμπισμού.

Στο επίπεδο των τρόπων που συναισθάνεται, σκέφτεται και ενεργεί το παιδί, αλλά και των διαθέσεων και προσανατολισμών του

- Θετικό προσανατολισμό για συμμετοχή στον αθλητισμό
- Θετικό προσανατολισμό για τους Ολυμπιακούς Αγώνες και το Ολυμπιακό Κίνημα
- Υιοθέτηση αθλητικής συμπεριφοράς συνεπούς με το fair play
- Αρνητική στάση απέναντι στο ντόπιγκ και κάθε άλλη παράνομη ενέργεια στον αθλητισμό
- Θετική στάση απέναντι στη φύση και τις επιταγές μιας οικολογικά ευαισθητοποιημένης κοινωνίας

- Θετική στάση απέναντι στην ανοχή και την αποδοχή των πολιτιστικών διαφοροποιήσεων.

Στο επίπεδο των δεξιοτήτων

- Ανάπτυξη της δεξιότητας για επικοινωνία με τους συναθλητές, τους προπονητές, τους διαιτητές, τους αντιπάλους, τους δημοσιογράφους και τους θεατές
- Ανάπτυξη της δεξιότητας για επικοινωνία με άτομα άλλης εθνικότητας, θρησκείας και εν γένει πολιτισμού.[9]

Συνοψίζοντας, μπορούμε να επισημάνουμε ότι η Ολυμπιακή-Αθλητική Παιδεία έχει διττή υπόσταση, θεωρητική και πρακτική. Η πρώτη αφορά τις θεωρητικές αναζητήσεις σε θέματα ολυμπιακής φιλοσοφίας. Η δεύτερη αναφέρεται στην εκπαιδευτική διαδικασία κατά την οποία, όπως ορίσαμε, μεταδίδει γνώσεις, διαμορφώνει στάσεις και αναπτύσσει δεξιότητες που αφορούν τον Ολυμπισμό. Η θέση αυτή δεν έρχεται σε ρήξη με τις βασικές κατευθύνσεις και τους στόχους που έχουν διατυπωθεί στο 1ο Παγκόσμιο Συνέδριο της Ολυμπιακής Παιδείας, αλλά αποτελούν μια προσπάθεια συγκεκριμενοποίησής τους.

Σύμφωνα με τα πρακτικά, διαπιστώνουμε ότι οι βασικές κατευθύνσεις της Ολυμπιακής Παιδείας είναι οι εξής:

1. Πιστεύουμε ότι η ενσωμάτωση των ολυμπιακών ιδεωδών σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα είναι μια αποτελεσματική παιδαγωγική μέθοδος, η οποία θα γίνει αμέσως αποδεκτή από τους νέους που θα συμμετέχουν.
2. Θεωρούμε πως η Ολυμπιακή Παιδεία είναι μια βασική συνισταμένη της παγκόσμιας παιδείας και ότι στηρίζει την επιθυμία των ανθρώπων να ζήσουν σε έναν ειρηνικό κόσμο.
3. Αντιλαμβανόμαστε την Ολυμπιακή Παιδεία ως μέρος της γενικής παιδείας, καθώς μπορεί να ικανοποιήσει τις ανάγκες του σχολικού συστήματος μέσω των δυνατοτήτων του αθλητισμού, σύμφωνα με τις αξίες του Ολυμπισμού και του ανθρωπισμού.
4. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες, η σωματική δραστηριότητα και η άθληση, όταν βρίσκονται σε αρμονία με τις βασικές ολυμπιακές φιλοσοφικές αρχές, αποτελούν ένα αναπόσπαστο στοιχείο της Ολυμπιακής Παιδείας, όχι ωστόσο το μοναδικό.

---

9. Μια αντίστοιχη τοποθέτηση κάνει και ο V. Stolyarov στο άρθρο *Η πολιτική εξέλιξη του κόσμου και οι συνέπειές της για το Ολυμπιακό Κίνημα*, στην Τριακοστή Πέμπτη Σύνοδο της Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας, Αρχαία Ολυμπία 1995, σ. 85.

Επιπλέον, ως στόχοι της Ολυμπιακής Παιδείας θεωρούνται οι παρακάτω:

- Αναπτύσσουν τα αισθήματα της ανθρώπινης αλληλεγγύης, ανοχής και αμοιβαίου σεβασμού, που είναι συνυφασμένα με την ευγενή άμιλλα
- Εμπλουτίζουν την ανθρώπινη προσωπικότητα διαμέσου της σωματικής δραστηριότητας και της άθλησης, συνδυασμένες με πολιτιστικά στοιχεία και θεωρούμενες ως διά βίου εμπειρία
- Ενθαρρύνουν την αρίστευση και τα επιτεύγματα σύμφωνα με βασικά ολυμπιακά ιδεώδη
- Αναπτύσσουν το αίσθημα της συνέχειας του ανθρώπινου πολιτισμού, όπως αυτή έχει καταδειχθεί μέσα από την αρχαία και τη σύγχρονη ολυμπιακή ιστορία
- Ενθαρρύνουν την ειρήνη, την αμοιβαία κατανόηση, το σεβασμό για διαφορετικούς πολιτισμούς, την προστασία του περιβάλλοντος, βασικές ανθρώπινες αξίες και ενδιαφέροντα, σύμφωνα με τις τοπικές και εθνικές ανάγκες.

2.4. Κάποιοι επιπλέον προβληματισμοί

Η Ολυμπιακή Παιδεία δεν είναι ένα δευτερεύον στοιχείο του Ολυμπιακού Κινήματος, αλλά αποτελεί την πεμπτουσία του. Ο Ολυμπισμός είναι εκπαιδευτική έννοια. Ο Κουμπερτέν επισήμανε επανειλημμένα την άποψη ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτελούν την ευκαιρία για να έρθει στην επιφάνεια η εκπαιδευτική τους βάση και για να θυμηθεί ο κόσμος τους πρωταρχικούς και αθάνατους στόχους του Ολυμπισμού.[10] Ανακύπτουν όμως δύο βασικά ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν. Το πρώτο αφορά το χαρακτηριστικό που κάνει ξεχωριστή και αυτόνομη την Ολυμπιακή-Αθλητική Παιδεία ως εκπαιδευτική διαδικασία. Δε θα μπορούσε, δηλαδή, να είναι μέρος της ευρύτερης αθλητικής εκπαίδευσης ή της γενικότερης εκπαίδευσης; Το δεύτερο σχετίζεται με το ερώτημα σε ποιους απευθύνεται ή πρέπει να απευθύνεται η Ολυμπιακή-Αθλητική Παιδεία.

Όσον αφορά το πρώτο ερώτημα, η μέχρι σήμερα ακολουθούμενη αθλητική εκπαίδευση περιλαμβάνει κυρίως ανάπτυξη δεξιοτήτων (μαθαίνουμε στα παιδιά την τεχνική διαφόρων αθλημάτων) και την απόκτηση γνώσεων (μαθαίνουμε στα παιδιά τακτικές και στρατηγικές στα πλαίσια των παιχνιδιών, τους κανονι-

10. Gessman, R., *Η έννοια του Καλώς Αγωνίζεσθαι στην ολυμπιακή εκπαίδευση και η εφαρμογή της στα σχολεία*, Πρακτικά 1ης Κοινής Διεθνούς Συνόδου για Εκπαιδευτικούς και Υπεύθυνους Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων Φυσικής Αγωγής, Αρχαία Ολυμπία 1993.

σμούς των αθλημάτων κτλ.). Ελάχιστα όμως ασχολείται με τη διαμόρφωση τρόπων σκέψης και ενέργειας, διαθέσεων και προσανατολισμών-στάσεων. Η βασική υπόθεση που κάνει η αθλητική εκπαίδευση είναι ότι, εάν κάποιο παιδί μυηθεί από μικρό στον αθλητισμό και ασχοληθεί με αυτόν, τότε διαμορφώνει θετική στάση απέναντι στη φυσική αγωγή. Η υπόθεση είναι κατά βάση σωστή, όμως αφορά τη διαμόρφωση στάσης απέναντι στη σωματική άσκηση και όχι την ηθική του αθλητισμού. Στα θέματα ηθικής, οι καθηγητές φυσικής αγωγής και όσοι γενικότερα ασχολούνται με τον αθλητισμό καταφεύγουν στα ευχολόγια και στις νουθεσίες και όχι στη θεμελιωμένη με σαφείς στόχους και μεθόδους εκπαιδευτική δράση. Η Ολυμπιακή-Αθλητική Παιδεία είναι λοιπόν μια καινούρια προοπτική της αθλητικής εκπαίδευσης.

Η θέση ότι η Ολυμπιακή-Αθλητική Παιδεία μπορεί να είναι μέρος της γενικότερης εκπαίδευσης στηρίζεται στην άποψη ότι τα θέματα ηθικής (που είναι ένα σημαντικό τμήμα της Ολυμπιακής-Αθλητικής Παιδείας) αφορούν είτε την οικογένεια είτε τη θρησκεία. Με αυτή την έννοια δεν μπορούμε να μιλάμε για Ολυμπιακή-Αθλητική Παιδεία, αλλά για ηθική γενικότερα. Ενάντια στη θέση αυτή υπάρχουν δύο ενστάσεις.

Πρώτα απ' όλα, ακόμη και εάν δεχτούμε τη θέση ως ορθή, δεν υπάρχει συγκροτημένη εκπαιδευτική δράση στα θέματα της ηθικής διαμόρφωσης του ανθρώπου. Με άλλα λόγια, τα θέματα ηθικής αντιμετωπίζονται έξω από την εκπαιδευτική διαδικασία. Η άποψη όμως της Ολυμπιακής-Αθλητικής Παιδείας θέλει την ηθική ως μέρος της εκπαίδευσης και, μάλιστα, όχι με έμμεσο και αφηρημένο τρόπο, αλλά με συγκροτημένη εκπαιδευτική δράση, που χρησιμοποιεί συγκεκριμένες μεθόδους και τεχνικές. Η δεύτερη ένσταση αφορά την υπολανθάνουσα υπόθεση ότι ένα ευρύτερο πρόγραμμα εκπαίδευσης σε θέματα ηθικής μπορεί να καλύψει και την αθλητική συμπεριφορά. Η υπόθεση είναι λογική, αλλά δεν επαληθεύεται από ερευνητικά δεδομένα. Η επιστημονική έρευνα μας δείχνει ότι ο αθλητής συμπεριφέρεται, όσον αφορά τα θέματα ηθικής, διαφορετικά μέσα στο γήπεδο και διαφορετικά έξω. Η ηθική λοιπόν σε θέματα αθλητισμού πρέπει να εξετάζεται αυτόνομα και να καλλιεργείται με εξειδικευμένο τρόπο.

Σε σχέση με το δεύτερο ερώτημα, δηλαδή σε ποιους απευθύνεται ή πρέπει να απευθύνεται η Ολυμπιακή-Αθλητική Παιδεία, είναι αυτονόητο ότι τα προγράμματα Ολυμπιακής-Αθλητικής Παιδείας αφορούν κυρίως τα παιδιά και τους εφήβους. Όμως ειδικά προσαρμοσμένα προγράμματα δραστηριοτήτων, που ευαισθητοποιούν σε θέματα ηθικής του αθλητισμού, πρέπει να υπάρχουν για κάποιες ακόμη ομάδες ατόμων, όπως είναι οι προπονητές και οι παράγοντες.

Συνοψίζοντας, η Ολυμπιακή-Αθλητική Παιδεία οφείλει να αναπτυχθεί σε

δύο άξονες. Ο πρώτος αναφέρεται στον Ολυμπισμό. Η ολυμπιακή ιδέα, η ολυμπιακή φιλοσοφία, το ολυμπιακό πνεύμα ή ο Ολυμπισμός, έννοιες που χρησιμοποιούνται ως ταυτόσημες, χρειάζονται περαιτέρω θεωρητική επεξεργασία στο επίπεδο της φιλοσοφίας, της κοινωνιολογίας και της ψυχολογίας. Και αυτό γιατί «οι στάσεις και οι συμπεριφορές» (εννοιολογικά εργαλεία της ψυχολογίας) που θέλει να διαμορφώσει η Ολυμπιακή-Αθλητική Παιδεία στηρίζονται σε ένα κοινωνικό σύστημα αξιών και ερμηνεύονται από ένα φιλοσοφικό σύστημα ηθικών αρχών. Η μελέτη τους λοιπόν θα θεμελιώσει όχι μόνο τον Ολυμπισμό αλλά και την ίδια την Ολυμπιακή-Αθλητική Παιδεία. Ο δεύτερος άξονας αναφέρεται σε αυτή καθαυτή την εκπαιδευτική διαδικασία. Πρόκειται δηλαδή για την ανάπτυξη κατάλληλων εκπαιδευτικών μεθόδων και τεχνικών, όπως θα δούμε στο αντίστοιχο κεφάλαιο.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Θεωρητικά μοντέλα ηθικής ανάπτυξης και μάθησης στην Αθλητική-Ολυμπιακή Παιδεία

Η Αθλητική-Ολυμπιακή Παιδεία, ως εφαρμοσμένη επιστήμη που ασχολείται με την ανάπτυξη κατάλληλων εκπαιδευτικών μεθόδων και τεχνικών για την ηθική διαπαιδαγώγηση των παιδιών στις βασικές αθλητικές αξίες, στηρίζεται σε ένα σώμα θεωρητικών απόψεων. Αυτό διεξέρχεται αφενός τα ποικίλα θεωρητικά μοντέλα της ηθικής ανάπτυξης καθώς και εκείνα της ηθικής εκπαίδευσης. Τα πρώτα πραγματεύονται από την πλευρά της ψυχολογίας τον τρόπο με τον οποίο ο άνθρωπος αναπτύσσει την ηθική του σκέψη. Τα δεύτερα μελετούν από την πλευρά της εκπαίδευσης τον τρόπο με τον οποίο μπορούμε να προωθήσουμε αυτή την ανάπτυξη της ηθικής σκέψης. Στην ουσία, κάθε μοντέλο ηθικής ανάπτυξης, με βάση τις παραδοχές που κάνει στο επίπεδο της φύσης της ηθικής σκέψης, προσδιορίζει σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό ένα εκπαιδευτικό μοντέλο. Στην παρουσίαση λοιπόν που ακολουθεί αναλύονται κατ' αρχάς τα θεωρητικά μοντέλα της ηθικής ανάπτυξης και οι εκπαιδευτικές τους προεκτάσεις και στη συνέχεια οι θεωρίες της μάθησης που διαπραγματεύονται την εκμάθηση στάσεων και συμπεριφορών.

3.1. Οι θεωρίες της ηθικής ανάπτυξης

Η θεωρία των αρετών

Η θεωρία των αρετών έχει τις ρίζες της στην αριστοτελική ηθική. Με βάση τη θεώρηση αυτή, η ηθική ανάπτυξη σχετίζεται με τη διαπαιδαγώγηση του χαρακτήρα μέσα από την ανάπτυξη βασικών αρετών, όπως η εντιμότητα, η μεγαλοψυχία, η υπομονή κ.ά.[1] Η έννοια του χαρακτήρα αναφέρεται στις προσδοκώμενες διαθέσεις του ανθρώπου, ενώ η έννοια της αρετής στους τρόπους με τους

1. Mc Namee, *Ηθική και σωματική αγωγή: απομακρυνόμενοι από τον Kolhberg ενστερνιζόμαστε την έννοια του ακέραιου χαρακτήρα*, Πρακτικά 3ης Κοινής Διεθνούς Συνόδου για Εκπαιδευτικούς και Στελέχη Ανώτατων Ιδρυμάτων Φυσικής Αγωγής, Αρχαία Ολυμπία 1997.